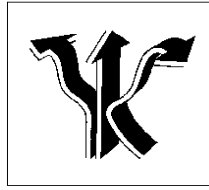

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

«Територіальна організація влади в Україні»

(для магістрів)

Київ - 2018

Підготовлено доцентом кафедри філософії та політології А.М. Шаповаловою

Затверджено на засіданні кафедри публічного адміністрування (протокол № 9 від 15.03.2018 р.)

Схвалено Вченою Радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук (протокол № 9 від 28.03.2018 р.)

Шаповалова А.М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні» (для магістрів). – К.: МАУП, 2018. – 52 с.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні» містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, зміст самостійної роботи з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні», а також список літератури.

© Приватне акціонерне товариство

"Вищий навчальний заклад

"Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і займатися науковою роботою. Самостійна робота є основним засобом опанування навчального процесу студентами у вільний від занять час.

Метою самостійної роботи є сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні», ознайомлення їх з основними поняттями дисципліни, поглиблене вивчення теоретичних засад та практичних механізмів державного управління та місцевого самоврядування. Також методичні матеріали передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні» становить понад 70% часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи студента з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні» визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача. У пропонованих методичних рекомендаціях розглядаються форми самостійної роботи студентів, порядок організації та контролю самостійної роботи. Подаються основні питання з курсу дисципліни, питання для самоконтролю, теми рефератів, а також тестові завдання.

В умовах переходу України до ринкової економіки, проведення радикальних соціально-економічних та суспільно-політичних перетворень, які передбачається

здійснити в найближчі декілька років, актуальним постає питання децентралізації влади, заміни застарілої радянської моделі державного і регіонального управління на таку модель, яка б відповідала сучасним потребам розвитку нашої держави.

Особливо актуальним постає питання зміни методів державного управління, подальшого розвитку місцевого самоврядування, яке б стало реальним інститутом народовладдя та дієвим засобом утвердження громадянського суспільства в Україні.

В основні організації та діяльності виконавчої влади в Україні повинні лежати конституційні принципи демократичної, соціальної, правової держави, відповідальності держави за свою діяльність, захисту прав і свобод людини та громадянина. Важлива роль в демократичній державі належить також місцевому самоврядуванню як одному з найважливіших інститутів громадянського суспільства, що сприяє поліпшенню управління суспільством, існує як запобіжник відчуження населення від влади.

Згідно зі ст.133 Конституції України владно-просторовою основою організації влади є адміністративно-територіальні одиниці, систему яких складають Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони у містах, селища та села. Влада в адміністративних одиницях представлена місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Виконавча влада в особі місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування не є протилежними за своєю правовою природою системами влади, хоча питання співвідношення цих влад є не дуже простим. Основною метою та цінністю співіснування системи державної влади та місцевого самоврядування є ефективність управління. У зв'язку з цим виникає необхідність більш детального розгляду проблеми взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

У ході вивчення даної дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданням та функціями дисципліни, розглядають особливості становлення та розвитку територіальної

організації влади в Україні. Всебічне опанування даної дисципліни дозволить слухачам **знати:**

- теоретичні основи та правове забезпечення територіальної організації влади в Україні;
- особливості територіального поділу та устрою України;
- вітчизняний і зарубіжний досвід територіального поділу та устрою;
- проблеми реформування територіальних основ публічної влади в Україні;
- історію розвитку місцевого самоврядування в Україні;
- правові засади здійснення місцевого самоврядування;
- сучасну систему місцевого самоврядування в Україні;
- місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування;
- матеріальну та фінансову основи місцевого самоврядування;
- повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування;
- гарантії та відповідальність місцевого самоврядування;
- особливості організації влади на регіональному рівні;
- зарубіжний досвід територіальної організації влади на рівні регіонів;
- організаційну структуру державного управління;
- особливості організації виконавчої влади в Україні;
- сутність, організацію та функціонування публічної служби в Україні.

Отже, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни «Територіальна організація влади в Україні» спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ предмету, а також застосування ними здобутих знань, вмінь і навичок на практиці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ»

Назва змістового модуля та теми	Кількість годин		
	лекції	Семінарські (практичні) заняття	Самостійна робота студентів
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи дисципліни			
1. Поняття «територіальна організація влади» як об'єкт наукового дослідження	3		5
2. Теоретико-методологічні засади дослідження сутності й особливостей територіальної організації влади	3		5
Змістовий модуль 2. Територіальні основи публічної влади в Україні			
3. Державна територія та її структура. Територіальний поділ України.	2		5
4. Територіальний устрій України	2		5
5. Вітчизняний і зарубіжний досвід територіального поділу та устрою		2	5
6. Територіальний процес в Україні. Проблеми реформування територіальних основ публічної влади в Україні.	2		5
Змістовий модуль 3. Організаційно-правові засади функціонування місцевого самоврядування			

7.Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні		2	5
8.Правові засади здійснення місцевого самоврядування	2		5
9.Сучасна система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування.		2	5
10. Матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування	2		5
11. Повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування. Гарантії та відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування.		2	6
12. Особливості управління містом	2		6
Змістовий модуль 4. Особливості організації влади на регіональному та загальнодержавному рівнях			
13.Територіальні основи регіонального управління		2	6
14.Зарубіжний досвід у сфері територіальної організації влади та формування регіональної політики	2		6
15.Організаційна структура державного управління		2	6
16.Організація виконавчої влади в			

Україні. Публічна служба в Україні: організація та функціонування.	2		6
Разом годин: 120	22	12	86

Зміст
самостійної роботи з
дисципліни
«ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ»

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи дисципліни

Тема 1. Поняття «територіальна організація влади» як об'єкт наукового дослідження

1. Основні етапи розвитку суспільно-політичної думки з досліджуваної проблеми.
2. Особливості української адміністративно-територіальної думки XVIII – XX ст.
3. Сучасна українська адміністративно-територіальна думка.
4. Огляд літератури та стан наукової розробки теми дослідження.
5. Стан проблеми та вибір напрямів дослідження.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність та зміст поняття «територіальна організація влади».
2. Охарактеризуйте основні етапи розвитку суспільно-політичної думки з досліджуваної проблеми.
3. Висвітліть характерні особливості української адміністративно-територіальної думки XIX ст.
4. Якою була вітчизняна адміністративно-територіальна думка в Україні в XX ст.?
5. Проаналізуйте сучасний стан наукових досліджень про територіальну організацію влади в Україні.
6. Охарактеризуйте основні напрямки дослідження вітчизняної наукової думки про територіальну організацію влади в Україні.
7. Дайте загальний огляд літератури про територіальну організацію влади в Україні.

Теми рефератів:

1. Поняття «територіальна організація влади як об'єкт наукового дослідження».
2. Територіальна організація влади в Україні.
3. Територіальна організація влади в Україні в сучасних вітчизняних наукових дослідженнях.
4. Територіальна організація влади в Україні в сучасних зарубіжних наукових дослідженнях.
5. Напрямки наукових досліджень феномену територіальної організації влади в Україні.

Тестові завдання:**I. Територіальна організація влади в Україні — це:**

- а) організація влади за територіальним принципом;
- б) організація влади в Україні на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях;
- в) організація органів влади на місцях;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. На думку сучасних, вчених до головних недоліків адміністративно-територіального устрою України належать:

- а) складна, ієрархічно невпорядкована чотириступенева структура; недосконалість понятійного апарату;
- б) розривність території адміністративно-територіальних одиниць, наявність анклавів та ексклавів;
- в) недосконалість процедур та критеріїв для формування адміністративно-територіальних одиниць, віднесення поселень до категорії сіл, селищ, міст;
- г) надмірна подрібненість адміністративно-територіальних одиниць на базовому рівні;

великі диспропорції між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня як за територією, так і кількістю населення;

г) нерівномірна доступність та віддаленість до адміністративного центру адміністративно-територіальної одиниці; відсутність у багатьох випадках точно визначених меж адміністративно-територіальних одиниць або встановлення значної частини меж таких одиниць без врахування місцевих природних та інших факторів, перспектив розвитку територій;

д) невідповідність просторової організації органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади загальної компетенції (місцеві державні адміністрації) з організацією мережі територіальних органів центральних органів виконавчої влади (міністерств, відомств, соціальних фондів, правоохоронних органів), що організаційно не входять у структуру місцевих державних адміністрацій;

е) правильні відповіді “а” - ”в”;

є) правильні відповіді “г” - ”д”;

ж усі відповіді правильні;

з) правильних відповідей немає.

III. Наслідки недосконалості адміністративно-територіального устрою такі:

а) стримування подальшого вдосконалення місцевого самоврядування, створення дієздатних органів місцевого самоврядування;

б) стримування подальшого вдосконалення територіальних органів виконавчої влади, створення ефективної системи управління як органів загальної юрисдикції, так і територіальних органів центральних органів виконавчої влади;

в) неможливість подальшого вдосконалення міжбюджетних відносин;

г) поглиблення диспропорцій між регіонами в економічному та соціальному розвитку; неможливість вироблення ефективної системи регіонального розвитку;

г) перепони в розвитку бізнесу;

д) напруженість у відносинах між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями через накладання їх функцій;

е) неможливість забезпечення єдиних стандартів надання суспільних послуг;

- є) неможливість забезпечення якісного рівня підготовки службовців місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій;
- ж) низький рівень координації територіальних органів виконавчої влади з боку місцевих державних адміністрацій;
- з) правильні відповіді “а”- “г”;
- и) правильні відповіді “г”- “ж”;
- і) усі відповіді правильні
- ї) правильних відповідей немає.

IV. Система територіальної влади в Україні базується на:

- а) організації та діяльності місцевих державних адміністрацій (МДА);
- б) організації та діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС);
- в) організації та діяльності територіальних органів центральної виконавчої влади (ТОЦВВ);
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

Література [4; 6; 10; 11; 13; 15; 25]

Тема 2. Теоретико-методологічні засади дослідження сутності й особливостей територіальної організації влади

1. Обґрунтування методології та методики дослідження адміністративно-територіальної трансформації.
2. Проблеми адекватного понятійно-термінологічного апарату територіальної організації влади.
3. Територіальна організація як основа формування системи публічної адміністрації.
4. Характеристика рівнів адміністративно-територіального устрою.

5. Класифікація принципів територіальної організації влади.
6. Концептуалізація поняття «трансформація територіальної організації влади».

Питання для самоконтролю:

1. Чи є територіальна організація основою формування системи публічної влади?
2. У чому полягають проблеми співвідношення державного й територіального устрою?
3. Що таке класифікація принципів територіальної організації влади?
4. Проаналізуйте методику дослідження адміністративно-територіальної трансформації.
5. Охарактеризуйте місцевий рівень адміністративно-територіального устрою.
6. Дайте класифікацію принципів територіальної організації влади.

Теми рефератів:

1. Теоретико-методологічні засади дослідження сутності й особливостей територіальної організації влади.
2. Регіональний рівень адміністративно-територіального устрою України.
3. Загальнодержавний рівень територіальної організації влади в Україні.
4. Загальна характеристика рівнів адміністративно-територіального устрою України.
5. Особливості трансформації територіальної організації влади в Україні.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. До місцевого рівня адміністративно-територіального устрою України входять:

- а) виконавчі органи сільських, селищних та міських рад;
- б) сільські, селищні та міські ради;
- в) обласні державні адміністрації;
- г) районні державні адміністрації;

II. Знайдіть неправильні відповіді. До регіонального рівня адміністративно-територіального устрою України входять:

- а) обласні ради;

- б) районні ради;
- в) обласні державні адміністрації;
- г) районні державні адміністрації;
- г) міські ради;
- д) районні у містах ради.

III. Знайдіть неправильну відповідь. До основних принципів територіальної організації влади в Україні належать принципи:

- а) верховенства права;
- б) відкритості, прозорості та громадської участі;
- в) повсюдності місцевого самоврядування;
- г) субсидіарності;
- г) матеріальної незалежності від держави;
- д) доступності публічних послуг;
- е) підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування територіальній громаді;
- є) підконтрольності органів місцевого самоврядування органам виконавчої влади у питаннях дотримання Конституції та законів України;
- ж) правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування;
- з) державної підтримки місцевого самоврядування;
- и) партнерства між державою та місцевим самоврядуванням;
- і) сталого розвитку територій.

IV. Місцевий рівень адміністративно-територіального устрою України характеризується:

- а) наявністю місцевих державних адміністрацій;
- б) наявністю місцевих рад;
- в) наявністю виборних міських, селищних та сільських голів;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;

- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

Література [4; 6; 10; 11; 13; 15; 25]

Змістовий модуль 2. Територіальні основи публічної влади в Україні

Тема 3. Державна територія та її структура. Територіальний поділ України.

1. Територія держави, її конституційне та міжнародно-правове регулювання.
2. Структура державної території. Міжнародна територія. Територія зі змішаним правовим режимом.
3. Поняття та режим державного кордону.
4. Взаємовідносини України з іншими державами в територіальних питаннях.
5. Процес формування державної території України.
6. Поняття територіального поділу.
7. Основні елементи адміністративно-територіального поділу України. Політико-територіальний поділ України.
8. Спеціалізовані територіальні одиниці.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність та зміст поняття “територіальний поділ”.
2. Покажіть адміністративно-територіальний поділ України.
3. Чи можлива держава без суверенітету?
4. Чи достатніми гарантіями володіє Україна щодо цілісності та недоторканості державних кордонів?
5. Що таке спеціалізовані територіальні одиниці?
6. Чи існують спеціалізовані територіальні одиниці в Україні?
7. Розкрийте сутність поняття “режим державного кордону”.
8. Який режим державного кордону існує в Україні?

Теми рефератів:

1. Територіальні основи публічної влади в Україні.

2. Державна територія та її структура.
3. Територіальний поділ України.
4. Процес формування державної території України: історична ретроспектива.
Спеціалізовані територіальні одиниці в Україні.

Тестові завдання:

I. Територія держави — це:

- а) область, територія; обмежена кордонами частина земної кулі, що знаходиться під суверенітетом певної держави;
- б) визначена на основі норм міжнародного права частина земної поверхні (суходіл, внутрішні акваторії, повітряний простір над ними), на які поширюється виключний суверенітет цієї держави. Це означає, що певна, відокремлена від інших земна поверхня, керується тільки законами певної держави, яка має виключне право користуватися цією землею (територією) на власний розсуд;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Внутрішні та територіальні води держави охоплюють:

- а) 12 морських миль;
- б) 24 морські милі;
- в) 200 морських миль;
- г) правильних відповідей немає.

III. Морська економічна зона держави поширюється на:

- а) 12 морських миль;
- б) 24 морські милі;
- в) 200 морських миль;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Режим державного кордону — це:

- а) порядок перетинання державного кордону України, плавання і перебування українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України, заходження іноземних

невійськових суден і військових кораблів у внутрішні води і порти України та перебування в них, утримання державного кордону України, провадження різних робіт, промислової та іншої діяльності на державному кордоні України ;

б) сукупність встановлених законодавством правових положень, які визначають порядок переміщення через кордон України транспортних засобів і товарів та застосування до них митних процедур залежно від мети переміщення;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

V. Митний режим — це:

а) порядок перетинання державного кордону України, плавання і перебування українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України, заходження іноземних невійськових суден і військових кораблів у внутрішні води і порти України та перебування в них, утримання державного кордону України, провадження різних робіт, промислової та іншої діяльності на державному кордоні України ;

б) сукупність встановлених законодавством правових положень, які визначають порядок переміщення через кордон України транспортних засобів і товарів та застосування до них митних процедур залежно від мети переміщення;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

Література [3; 12; 14; 15; 20; 24]

Тема 4. Територіальний устрій України

1. Поняття та форми територіального устрою.
2. Конституційно-правові засади територіального устрою України.
3. Основні характеристики статусу територіальних одиниць.
4. Територіальний устрій України.
5. Унітарна держава та її основні ознаки.
6. Централізований та децентралізований територіальний устрій держави.

Питання для самоконтролю:

1. Якою є кількість міст обласного значення на території Херсонської області?
2. Яке співвідношення між категоріями “територіальний поділ” та “територіальний устрій”?
3. Чи є Україна унітарною державою за типом адміністративно-територіального устрою?
4. Які види державної влади представлені на рівні області?
5. Які види державної влади представлені на рівні району?
6. Що таке централізація?
7. Розкрийте сутність децентралізації влади.

Теми рефератів:

1. Територіальний устрій України.
2. Правові засади територіального устрою України.
3. Політика децентралізації в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.
4. Зміцнення матеріальної та фінансової основи органів місцевого самоврядування в контексті політики децентралізації в Україні.
5. Проблема конституційних змін в Україні в контексті політики децентралізації.

Тестові завдання:

I. Територіальний устрій України — це:

- а) передбачений і гарантований Конституцією і законами України, іншими нормативно-правовими актами системний, об'єктивний, внутрішньо-єдиний порядок територіального влаштування (організації) суспільства і держави, що розуміється як співвідношення держави в цілому з її складовими частинами, розподілу компетенції між державою та територіальними одиницями;
- б) поділ території країни на окремі частини — адміністративно-територіальні одиниці (губернії, провінції, області, округи, повіти), залежно від якого створюються і діють органи державної влади та місцевого самоврядування;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Ознаки територіального устрою України:

- а) територіальний устрій України передбачений і гарантований нормативно-правовими актами, тобто регулюється і охороняється ними;
- б) об'єктивний, оскільки територіальний устрій формується історично і не залежить від свідомості та волі людей;
- в) внутрішньо-єдиний - історичний аспект територіального устрою зумовлює виокремлення територіальних одиниць. Єдність територіального устрою - важлива гарантія єдності держави;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

III. Державний устрій України — це:

- а) форма державного устрою, тобто спосіб територіальної організації держави, який характеризується певною формою конституційно-правових відносин між державою в загалом та її складовими частинами, виявляється в особливостях правового статусу адміністративних одиниць та розподілу владних повноважень між центральними і місцевими органами влади;
- б) це влаштування держави, тобто розподіл компетенції між її загальнодержавними, центральними і місцевими органами влади;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Знайдіть неправильну відповідь. До основних форм територіального устрою держави належать:

- а) унітарна держава;
- б) федерація;
- в) поділ держави на територіальні громади;
- г) конфедерація.

V. Адміністративно-територіальний устрій — це:

- а) поділ території країни на окремі частини — адміністративно-територіальні одиниці (губернії, провінції, області, округи, повіти), залежно від якого створюються і діють органи державної влади та місцевого самоврядування;
- б) форма державного устрою, тобто спосіб територіальної організації держави, який характеризується певною формою конституційно-правових відносин між державою в загалом та її складовими частинами, виявляється в особливостях правового статусу адміністративних одиниць та розподілу владних повноважень між центральними і місцевими органами влади;
- в) передбачена законами територіальна організація держави з метою забезпечення оптимального вирішення завдань та здійснення функцій суспільства і держави;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

Література [3; 12; 14; 15; 20; 24]

Тема 5. Вітчизняний і зарубіжний досвід територіального поділу та устрою

1. Територіальний поділ та устрій в Україні за часів Давньоруської держави.
2. Адміністративно-територіальний поділ України в Литовсько-польську добу.
3. Полково-сотенний устрій Козацької України.
4. Адміністративно-територіальний поділ України в складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій.
5. Проекти майбутнього адміністративно-територіального поділу України під час революційних подій 1917-1920 рр.
6. Адміністративно-територіальний устрій Української РСР.
7. Формування сучасного адміністративно-територіального поділу України.
8. Територіальна організація влади унітарних держав.
9. Адміністративно-територіальний устрій федеративних держав.

10. Територіальна організація влади в країнах Європейського Союзу.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте роль віче в організації місцевого самоврядування в добу Київської Русі.
2. Висвітліть адміністративно-територіальний устрій України в Литовсько-польську добу?
3. У чому полягала роль магдебурзького права в розвитку місцевого самоврядування в Україні в Литовсько-польську та Козацьку добу?
4. У чому полягали головні особливості полково-сотенного адміністративно-територіального устрою України в добу Гетьманщини?
5. Розкрийте сутність земської та міської реформ в Україні?
6. Висвітліть характерні особливості розвитку місцевого самоврядування в Україні в період революції 1917-1920 рр.
7. Проаналізуйте особливості територіальної організації влади в країнах ЄС.
8. Територіальна організація влади в країнах СНД.
9. Чи може Україна вступити до ЄС без процедури референдуму?

Теми рефератів:

1. Вітчизняний досвід територіального поділу та устрою: історичний аспект.
2. Адміністративно-територіальний устрій України в складі Російської імперії.
3. Адміністративно-територіальний устрій України в складі Австро-Угорської імперії.
4. Особливості формування адміністративно-територіального устрою України в Радянську добу.
5. Зарубіжний досвід територіального поділу та устрою.
6. Формування сучасного адміністративно-територіального поділу України.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. Яке з удільних князівств не розташовувалося на території України в добу Київської Русі?

- a) Галицько-Волинське князівство;

- б) Переяславське князівство;
- в) Полоцьке князівство;
- г) Новгород-Сіверське князівство.

II. Україна в Литовсько-Польську добу поділялася на:

- а) воєводства;
- б) князівства;
- в) полки та сотні;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

III. Які з міст України не користувалися магдебурзьким правом в добу Хмельниччини?

- а) Кам'янець-Подільський;
- б) Переяслав;
- в) Конотоп;
- г) Кременчук;
- г) Чернігів;
- д) Ніжин.

IV. Органами місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні в другій половині XIX — на початку XX ст. були:

- а) сейми;
- б) земства;
- в) міські думи;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;

є) правильних відповідей немає.

V. Сучасна Федеративна Республіка Німеччина поділяється на:

- а) департаменти;
- б) землі;
- в) області;
- г) провінції.

Література [3; 11; 12; 14; 15; 20; 24]

Тема 6. Територіальний процес в Україні. Проблеми реформування територіальних основ публічної влади в Україні.

1. Порядок вирішення питань територіального поділу України.
2. Порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою.
3. Порядок вирішення питань державної території та кордонів України.
4. Основні недоліки територіального поділу та устрою України.
5. Концепції реформування територіального поділу та устрою та їх SWOT-аналіз.
6. Механізми та технології проведення територіальної реформи.
7. Досвід постсоціалістичних і пострадянських країн щодо реформування територіального поділу та устрою.

Питання для самоконтролю:

1. Чи потрібна Україні територіальна реформа?
2. Що таке територіальний процес?
3. Чи варто об'єднувати області України в більш великі адміністративно-територіальні одиниці?
4. Чи варто укрупнювати райони України?
5. Чи варто укрупнювати територіальні громади в Україні?
6. Назвіть декілька концептуальних документів та їх розробників, що визначають перспективи реформування адміністративно-територіального устрою в Україні.
7. Чи варто було б закріпити в Україні перелік областей?
8. Чи можлива Федеративна республіка Україна?

Теми рефератів:

1. Територіальний процес в Україні.
2. Основні тенденції розвитку політики децентралізації влади в Україні.
3. Проблеми реформування територіальних основ публічної влади в Україні.
4. Основні недоліки територіального поділу та устрою України.
5. Процес реформування територіальних громад в Україні.

Тестові завдання:

I. Головними недоліками територіального поділу та устрою України є:

- а) невідповідність поділу країни на області з історико-етнографічним районуванням України;
- б) занадто велика кількість районів;
- в) занадто велика кількість територіальних громад;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

II. Чи варто укрупнювати області України?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко відповісти.

III. Чи варто укрупнювати райони України?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко відповісти.

IV. Чи варто укрупнювати територіальні громади України в контексті реалізації політики децентралізації?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко відповісти.

V. В якій країні Європи нещодавно відбулося укрупнення регіонів?

- а) Німеччина;
- б) Велика Британія;
- в) Польща;
- г) Румунія;
- г) Чехія;
- д) правильних відповідей немає.

Література [3; 12; 14; 15; 20; 24]

Змістовий модуль 3. Організаційно-правові засади функціонування місцевого самоврядування***Тема 7. Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні***

1. Витоки місцевого самоврядування в Україні. Зародження елементів місцевого самоврядування в Україні в епоху Київської Русі.
2. Розвиток місцевого самоврядування в Україні в Галицько-Волинському князівстві.
3. Місцеве самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу.
4. Місцеве самоврядування в Українській козацькій державі (друга половина XVII - XVIII ст.). Самоврядування Запорозької Січі.
5. Ліквідація царизмом місцевого самоврядування в Україні та запровадження загальноімперських органів влади та управління на території Лівобережної та Правобережної України.
6. Розвиток місцевого самоврядування в Західній Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст.
7. Вплив земської реформи на розвиток місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні. Реформа міського самоврядування в Російській імперії.
8. Місцеве самоврядування в Україні в період національної революції 1917-1920 рр.
9. Місцеве самоврядування в Західній Україні в міжвоєнний період.
10. Самоврядування в Україні в радянську добу.

11. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в сучасній Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Коли з'явилися перші елементи місцевого самоврядування на українських землях? Дайте порівняльну характеристику розвитку місцевого самоврядування в Київському та Галицько-Волинському князівствах.
2. Назвіть основні органи місцевого самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу.
3. Охарактеризуйте особливості побудови полково-сотенного устрою козацької республіки.
4. Назвіть основні органи самоврядування Запорозької Січі.
5. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи місцевого самоврядування в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.
6. Проаналізуйте роль земств в організації місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні.
7. Яку мінімальну чисельність мешканців повинні були мати міські громади Східної Галичини на рубежі XIX - XX ст., щоб сформувати органи місцевого самоврядування?
8. Розкрийте структуру органів місцевого самоврядування в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
9. Порівняйте структуру органів місцевого самоврядування в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях.
8. Виділіть основні етапи становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України.

Теми рефератів:

1. Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні.
2. Місцеве самоврядування в Україні в добу Київської Русі.
3. Місцеве самоврядування в Україні в Литовсько-Польську та Козацьку добу: порівняльна характеристика.

4. Місцеве самоврядування в Україні в XIX — на початку XX ст.
5. Місцеве самоврядування в Україні в період Української національної революції 1917-1920-х рр.
6. Місцеве самоврядування в Україні в Радянську добу.

Тестові завдання:

I. Територіальне громадське самоврядування, що розвивалося в епоху Київської Русі, знаходило свій прояв у формі:

- а) громади;
- б) віча;
- в) зборів;
- г) з'їздів;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "в" і "г";
- е) усі відповіді правильні.

II. Знайдіть неправильну відповідь. Запроваджене в містах України магдебурзьке право передбачало:

- а) власне судочинство;
- б) систему місцевого самоврядування;
- в) власну фіскальну систему;
- г) власні військові формування.

III. Регіональне самоврядування на загальноімперських засадах запроваджується в Україні після проведення Олександром II земської реформи в 1864 р. До системи земських установ не входили:

- а) земські виборчі з'їзди, які кожних три роки обирали земських гласних;
- б) земські збори;
- в) земські управи;
- г) муніципальні зібрання.

IV. Органами місцевого самоврядування в добу Директорії УНР були:

- а) повітові конгреси трудового народу;

- б) губернські та повітові думи народних депутатів;
- в) губернські конгреси трудового народу;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні.

V. Коли Верховна Рада України ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування?

- а) 5 липня 1994 р.;
- б) 6 листопада 1996 р.;
- в) 15 липня 1997 р.;
- г) 18 червня 1998 р.;
- г) 30 травня 1999 р.;
- д) 12 квітня 2000 р.

Література [3; 5; 7-10; 11; 15; 17; 20-23]

Тема 8. Правові засади здійснення місцевого самоврядування

1. Участь населення у формуванні органів місцевого самоврядування.
2. Норми, в яких закріплені правові гарантії місцевого самоврядування.
3. Форми прямої демократії. Право на проведення місцевих референдумів.
4. Інститути локальної демократії в системі місцевого самоврядування в Україні.
5. Територіальне громадське самоврядування.
6. Нормативно-правове забезпечення функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні форми прямого волевиявлення громадян.
2. Які органи влади уповноважені надавати право на проведення місцевих референдумів?
3. Проаналізуйте значення Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

4. Які групи громадян не мають права брати участі в місцевих виборах?
5. Яким чином здійснюється формування виборчих комісій?
6. Охарактеризуйте звіт виборних осіб як інструмент безпосередньої демократії місцевого самоврядування.
7. Що таке місцевий референдум?
8. На яких принципах базується організація та проведення загальних зборів громадян за місцем проживання?

Теми рефератів:

1. Організаційно-правові засади функціонування місцевого самоврядування.
2. Правові засади здійснення місцевого самоврядування.
3. Місцеві референдуми в системі місцевого самоврядування України.
4. Інститути локальної демократії в системі місцевого самоврядування в Україні.
5. Форми прямого волевиявлення громадян.

Тестові завдання:

I. Місцеві вибори в Україні регулює:

- а) Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні";
- б) Статут територіальної громади;
- в) Конституція України;
- г) Закон України "Про вибори сільських, селищних та міських голів";
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "в" і "г";
- е) усі відповіді правильні.

III. Які категорії громадян України не мають права брати участі в місцевих виборах?

- а) громадяни України, що визнані судом недієздатними;
- б) громадяни України, які знаходяться за вироком суду в місцях позбавлення волі;
- в) громадяни України, які не досягли 21 річного віку;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";

- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні.

III. До основних форм прямої демократії належать:

- а) накази виборців;
- б) звіти депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів перед виборцями і населенням, а також відкликання депутатів;
- в) дострокове припинення повноважень місцевих рад, сільських, селищних, міських голів;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні.

IV. Організація та проведення загальних зборів громадян за місцем проживання в Україні базується на принципах:

- а) загальної участі громадян України у загальних зборах, що скликаються за місцем їх проживання;
- б) вільного волевиявлення громадян на зазначених загальних зборах;
- в) добровільної участі громадян у зазначених зборах;
- г) рівноправ'я громадян на участь у загальних зборах за місцем їх проживання;
- г) гласності та законності;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" - "д";
- е) усі відповіді правильні.

V. Знайдіть неправильну відповідь. До основних форм прямого волевиявлення громадян не належать:

- а) мітинги;
- б) походи;
- в) насильницькі акти громадської непокори;
- г) демонстрації;

г) пікетування.

Література [3; 5; 7-10; 15; 17; 20-23]

Тема 9. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні.

Територіальна громада в системі місцевого самоврядування.

1. Структура місцевого самоврядування в Україні.
2. Сільська, селищна, міські ради.
3. Сільський, селищний, міський голови.
4. Виконавчі органи місцевого самоврядування.
5. Повноваження районних і обласних рад та їх виконавчих органів.
6. Сутність територіальної громади та її місце в системі місцевого самоврядування.
7. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
8. Види територіальних громад в Україні. Функції та повноваження територіальних громад.
9. Участь територіальних громад у місцевому самоврядуванні. Форми діяльності територіальних громад.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте структуру місцевого самоврядування.
2. Чи формує Київрада власний виконавчий орган?
3. Назвіть головні представницькі органи місцевого самоврядування.
4. Чому є обов'язковою наявність рад в системі місцевого самоврядування?
5. У яких випадках можуть бути припинені повноваження рад?
6. Дайте визначення поняття «територіальна громада».
7. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
8. Назвіть основні функції територіальних громад.

Теми рефератів:

1. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні.

2. Організація самоврядування в Україні на районному та обласному рівнях.
3. Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.
4. Асоціації та інші добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування.
5. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування.
6. Завдання та функції територіальних громад.

Тестові завдання:

I. Основною формою роботи ради є:

- а) збори ради;
- б) засідання ради;
- в) сесія ради;
- г) конференція ради;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "в" і "г";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

II. До виборних посадових осіб рад належать:

- а) депутати міських, сільських та селищних рад;
- б) сільські селищні та міські голови;
- в) голови міських, районних та обласних державних адміністрацій;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "а" і "в";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) усі відповіді правильні.

III. До виконавчих органів місцевого самоврядування належать:

- а) виконавчі органи села, міста, району в місті;
- б) районні та міські державні адміністрації;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Територіальною громадою є:

- а) сукупність жителів об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають адміністративний центр;
- б) сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. До головних ознак територіальних громад належать:

- а) населення - спільність фізичних осіб;
- б) склад та критерії членства в них;
- в) соціальна взаємодія (сусідські відносини, спільні правила і норми поведінки, спільне врядування, громадські послуги, організація, взаємозв'язок у виробничій сфері тощо);
- г) економічна (цивільна та фінансова) правосуб'єктність територіальної громади;
- г) наявність соціально-побутових інтересів;
- д) правильні відповіді "а" - "в";
- е) правильні відповіді "г" - "д";
- є) усі відповіді правильні.

Література [3; 5; 7-10; 15; 17-23]

Тема 10. Матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування

1. Роль комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-економічному розвитку населених пунктів.
2. Комунальна (муніципальна) власність та її складові.
3. Особливості управління фінансово-економічними ресурсами міст.
4. Сутність і роль місцевих (муніципальних) фінансів в економічному і соціальному розвитку населених пунктів. Функції місцевих фінансів.
5. Особливості формування доходів та видатків місцевих (муніципальних) бюджетів.
6. Сутність та види міжбюджетних відносин. Міжбюджетні трансферти.
7. Касове виконання місцевих бюджетів.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте функції місцевих фінансів.
2. Які ви знаєте основні доходи місцевих бюджетів?
3. Назвіть основні видатки місцевих бюджетів.
4. Що таке міжбюджетні відносини?
5. Назвіть основні муніципальні податки та збори.
6. Назвіть основні види міжбюджетних трансфертів.
7. Що таке субвенції?
8. Розкрийте казначейське обслуговування муніципальних бюджетів.

Теми рефератів:

1. Матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування.
2. Місцеві фінанси України.
3. Місцеві бюджети України.
4. Роль муніципальної (комунальної власності) у формуванні фінансово-економічних ресурсів міст.
5. Особливості формування доходів та видатків муніципальних бюджетів.
6. Позабюджетні джерела прибутків органів місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Бюджетним Кодексом України встановлено, що доходи бюджету класифікуються за наступними розділами:

- а) податкові надходження;
- б) неподаткові надходження;
- в) доходи від операцій з капіталом;
- г) трансферти;
- г) правильні відповіді "а" і "в";
- д) правильні відповіді "б" і "г";
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

II. До головних функцій муніципальних фінансів належить:

- а) економічна, розподільча, стимулююча;
- б) розподільча, контрольна, стимулююча;
- в) розподільча, економічна;
- г) контрольна, стимулююча.

III. В економічній системі держави муніципальні фінанси впливають на:

- а) перерозподіл валового внутрішнього продукту, державне регулювання розвитку територій, фінансову стабільність розвитку економіки, добробут населення, розвиток демократії в суспільстві;
- б) державну регіональну політику, фінансову безпеку держави, фінансову стабільність розвитку економіки, добробут населення, розвиток демократії в суспільстві;
- в) соціально-економічний розвиток країни, фінансову безпеку держави, фінансову стабільність розвитку економіки, політику регіонального розвитку держави, стабільність роботи підприємств муніципальної власності;
- г) соціально-економічний розвиток країни, фінансову безпеку держави, фінансову стабільність розвитку економіки, добробут населення, розвиток демократії в суспільстві.

IV. Міжбюджетними трансфертами є:

- а) кошти, одержані від органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі;
- б) кошти, які виділяються з одного бюджету до іншого бюджету на безповоротній основі;
- в) міжбюджетні трансферти, призначені для використання на певну мету в порядку, визначеного тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції;
- г) кошти, які надаються з державного бюджету муніципальним бюджетам або з муніципальних бюджетів вищого рівня до муніципальних бюджетів нижчого рівня на фінансування цільових видатків.

V. Субвенціями є:

- а) кошти, одержані від органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на

безоплатній та безповоротній основі;

б) кошти, які виділяються з одного бюджету до іншого бюджету на безповоротній основі;

в) міжбюджетні трансферти, призначені для використання на певну мету в порядку, визначеного тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції;

г) кошти, які надаються з державного бюджету муніципальним бюджетам або з муніципальних бюджетів вищого рівні до муніципальних бюджетів нижчого рівня на фінансування цільових видатків.

Література [3; 5; 7-10; 15; 17; 20-23; 29]

Тема 11. Повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування. Гарантії та відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування.

1. Завдання, компетенція, повноваження та функції органів місцевого самоврядування.
2. Зміст компетенції і повноважень місцевого самоврядування в Конституції та законах України.
3. Повноваження та функції територіальних громад.
4. Компетенція та функції місцевих рад.
5. Повноваження виконавчих органів місцевих рад.
6. Завдання та повноваження органів самоорганізації населення.
7. Повноваження районних та обласних рад.
8. Гарантії місцевого самоврядування.
9. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування.
10. Сутність відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
11. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте структуру компетенції місцевого самоврядування.

2. Яким чином компетенція місцевого самоврядування розглядається в Європейській Хартії місцевого самоврядування?
3. Що є підставами відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою?
4. Що таке власні повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування?
5. Охарактеризуйте делеговані повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
6. Чому залишаються неврегульованими питання щодо відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування за виконання делегованих їм окремих повноважень органів виконавчої влади?
7. Назвіть основні види відповідальності в муніципальному праві.
8. Що є підставами відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою?

Теми рефератів:

1. Повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування.
2. Законодавче забезпечення компетенції та повноважень органів місцевого самоврядування.
3. Міжнародні стандарти законодавчого забезпечення компетенції та повноваження органів місцевого самоврядування.
4. Гарантії та відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування.
5. Служба в органах місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Повноваження - це:

- а) сфери суспільного життя, на які спрямована його регулююча діяльність;
- б) права та обов'язки органу, якими він наділяється стосовно його предметів відання, тобто для вирішення тих питань, що становлять ці предмети відання;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. До відання районних, обласних рад Конституція України відносить:

- а) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контроль за їх виконанням;
- б) затвердження районних і обласних бюджетів, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контроль за їх виконанням;
- в) вирішення інших питань, віднесених законом до їхньої компетенції;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

III. За своєю структурою повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах радах включають:

- а) власні повноваження;
- б) делеговані повноваження;
- в) розмежувальні повноваження;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні.

IV. До кола суб'єктів відповідальності в муніципальному праві можна віднести:

- а) територіальну громаду;
- б) органи державної влади та їх посадові особи;
- в) органи місцевого самоврядування;
- г) посадових осіб місцевого самоврядування;
- г) органи самоорганізації населення;
- д) депутатів та кандидатів у депутати місцевих рад;

- е) правильні відповіді "а" і "б";
- є) правильні відповіді "в" і "г";
- ж) правильні відповіді "д" і "е";
- з) усі відповіді правильні.

V. До кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності у разі порушення норм муніципального права можуть притягатися:

- а) посадові особи місцевого самоврядування;
- б) члени виборчих комісій (при порушенні норм законодавства про місцеві вибори);
- в) окремі громадяни (при порушенні норм законодавства про місцеві вибори);
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- ґ) правильні відповіді "в" і "г";
- д) правильні відповіді "д" і "е";
- е) усі відповіді правильні.

Література [3; 5; 7-10; 15; 17; 20-23]

Тема 12. Особливості управління містом

1. Місто — складна соціально-економічна система.
2. Нормативно-правове забезпечення управління та розвитку міста. Європейська Хартія міст.
3. Особливості здійснення місцевого самоврядування в м. Києві.
4. Управління власністю та розвиток міського господарства.
5. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління комунальною власністю.
6. Форми та методи управління комунальною власністю.
7. Стратегія соціально-економічного розвитку міст.
8. Зарубіжний досвід організації міського самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність поняття “управління містом”.
2. Яким чином здійснюється управління міським господарським комплексом?
3. Дайте класифікацію міст.

4. Висвітліть характерні особливості стратегічного планування соціально-економічного розвитку міст.
5. Яким чином здійснюється соціальна робота в місті?
6. Що таке соціальне проектування?
7. Яким чином здійснюється соціальне проектування в містах?
8. Які органи здійснюють управління міським господарським комплексом?

Теми рефератів:

1. Особливості управління містом.
2. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку міст.
3. Муніципальна соціально-економічна політика.
4. Управління розвитком міського соціуму.
5. Соціальне проектування в містах.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. До характерних рис соціальної політики в містах належать:

- а) колективність;
- б) системність та колегіальність;
- в) зосередженість на соціальних відносинах;
- г) обумовленість незадоволенням в економічному становищі в зв'язку з обмеженістю ресурсів.

II. Основними групами компонентів в моделі соціально-адекватного управління містом є:

- а) особистісні компоненти;
- б) тактичні компоненти;
- в) стратегічні компоненти;
- г) правильні відповіді «а» і «б»;
- г) правильні відповіді «б» і «в»;
- д) правильні відповіді «а» і «в»;
- е) усі відповіді правильні;

є) правильних відповідей немає.

III. Джерелами фінансування місцевого самоврядування є:

- а) кошти з муніципальних бюджетів;
- б) кошти з державного бюджету;
- в) позабюджетні фонди;
- г) правильні відповіді «а» і «б»;
- г) правильні відповіді «б» і «в»;
- д) правильні відповіді «а» і «в»;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

IV. Зовнішня функція міста спрямована на:

- а) реалізацію завдань, поставлених суспільством;
- б) на необхідність вирішення проблем стійкого функціонування і розвитку;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. Внутрішня функція міста спрямована на:

- а) реалізацію завдань, поставлених суспільством;
- б) на необхідність вирішення проблем стійкого функціонування і розвитку;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

Література [1; 5; 7; 9; 10; 12; 16; 28]

Змістовий модуль 4. Особливості організації влади на регіональному та загальнодержавному рівнях

Тема 13. Територіальні основи регіонального управління

1. Адміністративно-територіальні одиниці — елементи адміністративно-територіального поділу держави.
2. Проблеми адміністративно-територіального поділу й устрою держави та шляхи їх вирішення.
3. Сутність та структурування адміністративно-територіального устрою України.

4. Теоретичні засади регіонального управління.
5. Сутність регіону з позицій економічного аналізу.
6. Регіон як цілісна економічна система.
7. Поняття та зміст регіонального управління.
8. Організаційно-правові засади регіонального управління та регіональної політики.
9. Централізація та децентралізація державного управління регіоном.
10. Реформування системи територіальної організації влади в контексті адміністративної реформи в Україні.
11. Концепція регіональної політики в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність поняття регіональне управління.
2. Охарактеризуйте територіальні основи регіонального управління.
3. Що таке адміністративно-територіальні одиниці?
4. Яким чином здійснюється політика регіонального розвитку?
5. Охарактеризуйте структуру регіонального управління.
6. Розкрийте сутність регіону з позицій економічного аналізу.
7. Дайте класифікацію регіональних систем.
8. У чому полягає зміст концепції регіональної політики в Україні?

Теми рефератів:

1. Особливості організації влади на регіональному та загальнодержавному рівнях.
2. Територіальні основи регіонального управління.
3. Структура районних державних адміністрацій.
4. Організація роботи обласних державних адміністрацій.
5. Особливості регіонального розвитку України.

Тестові завдання:

I. Основними адміністративними одиницями України на місцевому рівні є:

- а) області;
- б) райони;

- в) провінції;
- г) правильних відповідей немає.

II. Регіональні органи виконавчої влади в Україні представляють:

- а) обласні державні адміністрації;
- б) Київська міська державна адміністрація;
- в) виконавчі органи обласних рад;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні.

III. Визначте правильну відповідь. Управління розвитком регіону - це:

- а) сукупність управлінсько-регулятивних дій, які забезпечують розвиток регіону, виходячи з наявних ресурсів та потреб;
- б) сукупність структур та кадрового потенціалу, що забезпечує розвиток регіону;
- в) здатність оперативно застосовувати управлінські рішення для розвитку регіону;
- г) цілеспрямований інформаційний вплив на мешканців регіону з метою спрямувати його на отримання бажаних результатів.

IV. Політика регіонального розвитку - це:

- а) цілісна управлінсько-регулятивна система розвитку регіону, яка забезпечує реалізацію основних соціально-економічних, культурно-духовних, політичних, потреб і запитів регіону;
- б) вид державно-управлінської діяльності, пов'язаний із вироблення та реалізацією національної політики на регіональному рівні;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. За допомогою теорій регіонального розвитку:

- а) пояснюють і передбачають тенденції розвитку регіонів;
- б) розробляють моделі й механізми регіонального розвитку;
- в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

Література [2; 4; 6; 10; 13; 15; 20; 24-27]

Тема 14. Зарубіжний досвід у сфері територіальної організації влади та формування регіональної політики

1. Моделі місцевого управління в зарубіжних країнах.
2. Особливості територіальної організації влади та регіональної політики в зарубіжних країнах.
3. Організація регіонального управління в США.
4. Регіональне управління у Франції.
5. Регіональне управління у Великій Британії.
6. Особливості організації регіонального управління в Німеччині.
7. Система регіонального управління в Італії.
8. Регіональне управління в Іспанії.
9. Регіональна організація влади в Польщі.
10. Особливості регіональної політики та регіонального управління в країнах СНД.

Питання для самоконтролю:

1. Покажіть світові моделі місцевого управління.
2. Висвітліть характерні особливості регіонального управління в США.
3. Яким чином здійснюється регіональне управління у Франції?
4. Дайте типологію європейських регіонів.
5. Коли була прийнята Декларація щодо регіоналізму в Європі?
6. Коли була прийнята Європейська Хартія місцевого самоврядування?
7. Висвітліть характерні особливості розвитку регіональної політики в Німеччині.
8. Назвіть основні світові моделі місцевого самоврядування.

Теми рефератів:

1. Зарубіжний досвід у сфері територіальної організації влади та формування регіональної політики.
2. Територіальна організація влади в США.

3. Державне регіональне управління в країнах ЄС.
4. Міжнародні стандарти щодо територіальної організації влади.
5. Регіональна політика в країнах СНД.

Тестові завдання:

I. Декларація щодо регіоналізму в Європі була прийнята у:

- а) 1980 р.;
- б) 1984 р.;
- в) 1993 р.;
- г) 2004 р.;
- г) правильних відповідей немає.

II. Європейська Хартія місцевого самоврядування була прийнята у:

- а) 1985 р.
- б) 1988 р.
- в) 1997 р.
- г) 2004 р.
- г) правильних відповідей немає.

III. Знайдіть неправильну відповідь. До основних моделей місцевого самоврядування в зарубіжних країнах належать:

- а) англосаксонська модель;
- б) континентальна модель;
- в) близькосхідна модель;
- г) іберійська модель;
- г) радянська модель;

IV. Який регіон не входить до складу Німеччини?

- а) Баварія;
- б) Фландрія;
- в) Саксонія;
- г) Гессен.

V. Який регіон не належить до Австрії?

- а) Баден-Вюнтерберг;
- б) Тироль;
- в) Бургенланд;
- г) Зальцбург.

Література [2; 4; 6; 10; 11; 13; 15; 20; 24-27]

Тема 15. Організаційна структура державного управління

1. Сутність поняття організації. Характеристика організаційної структури державного управління.
2. Форми та основні види державного управління.
3. Основні види політичного режиму. Система органів державної влади в Україні.
4. Президент України: статус, повноваження. Форми діяльності Президента України.
5. Верховна Рада України: статус та завдання. Повноваження та діяльність Верховної Ради України.
6. Правовий статус народного депутата України.
7. Організаційно-правові засади діяльності уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
8. Організація роботи Рахункової палати.
9. Структура судової системи України.
10. Верховний Суд України. Конституційний Суд України. Спеціалізовані суди.
11. Генеральна прокуратура України.
12. Вища рада Юстиції.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність державного управління.
2. Виділіть головні ознаки державного управління.
3. У чому полягає контрольна діяльність Президента України?
4. Розкрийте структуру судової системи України.
5. Які повноваження має Верховна Рада України?
6. Охарактеризуйте правовий статус Народних депутатів України.

7. Які повноваження має Генеральна прокуратура України?
8. Окресліть структуру судової гілки влади в Україні.

Теми рефератів:

1. Організаційна структура державного управління.
2. Генеральна прокуратура України.
3. Судова гілка влади України.
4. Структура та повноваження Кабінету Міністрів України.
5. Система органів державної влади в Україні.

Тестові завдання:

I. Що не належить до компетенцій Президента України?

- а) представляти Україну на міжнародній арені;
- б) бути Верховним головнокомандуючим Збройних сил України;
- в) приймати Закони України;
- г) приймати від свого імені укази;
- г) безпосередньо призначати Прем'єр-Міністра України та весь склад уряду.

II. Знайдіть неправильну відповідь. До складу Центральних органів виконавчої влади не входить:

- а) Кабінет міністрів України;
- б) обласні державні адміністрації;
- в) Державна служба зайнятості;
- г) Державна служба з надзвичайних ситуацій;
- г) Державна прикордонна служба України.

III. До складу регіональних органів виконавчої влади належать:

- а) обласні державні адміністрації;
- б) виконавчі органи обласних рад;
- в) районні державні адміністрації;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";

- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

IV. Коли було прийнято нині діючий Закон України “Про державну службу”?

- а) в 1993 р.;
- б) в 2013 р.;
- в) в 2015 р.;
- г) в 2016 р.;
- д) правильних відповідей немає.

V. Чи належить Генеральна прокуратура України до силового відомства?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко відповісти.

Література [2-4; 8; 10; 20; 24-26; 30]

Тема 16. Організація виконавчої влади в Україні. Публічна служба в Україні: організація та функціонування

1. Система органів виконавчої влади.
2. Кабінет Міністрів України в системі органів виконавчої влади.
3. Центральні органи виконавчої влади в системі органів державного управління.
4. Територіальні органи Центральних органів виконавчої влади, урядові органи державного управління.
5. Місцеві державні адміністрації.
6. Службова та посадова особи.
7. Особливості служби в органах місцевого самоврядування.
8. Правовий статус посадової особи місцевого самоврядування.
9. Правовий статус державного службовця.
10. Класифікація посад та рангів у державній службі.
11. Типи посад в органах державного управління.
12. Порядок проходження державної служби.

Питання для самоконтролю:

1. Окресліть систему органів виконавчої влади в Україні.
2. Які Ви знаєте типи посад в державному управлінні?
3. Розкрийте правовий статус державного службовця.
4. Коли був прийнятий Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування”?
5. Проаналізуйте роль Кабінету Міністрів України в системі органів виконавчої влади.
6. Які існують ранги державних службовців?
7. Чи може державний службовець займатися підприємницькою діяльністю?
8. Розкрийте порядок проходження державної служби в Україні.

Теми рефератів:

1. Організація виконавчої влади в Україні.
2. Публічна служба в Україні: організація та функціонування.
3. Державна служба в Україні.
4. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування: порівняльна характеристика.
5. Правовий статус державного службовця згідно з українським законодавством.
6. Права та обов'язки службовців органів місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильну відповідь. На сьогоднішній день в складі Кабінету Міністрів України відсутнє наступне міністерство:

- а) Міністерство культури України;
- б) Міністерство соціальної політики України;
- в) Міністерство з надзвичайних ситуацій України;
- г) Міністерство юстиції України.

II. Знайдіть неправильну відповідь. Система органів виконавчої влади в Україні включає:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Центральні органи виконавчої влади;

- в) виконавчі органи обласних та районних рад;
- г) обласні та районні державні адміністрації.

III. Державною службою є:

- а) професійна діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну платню за рахунок державних коштів;
- б) сукупність державних організаційно-правових та соціально-економічних інститутів, що призначені для реалізації державних завдань та функцій шляхом професійного виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків і реалізації повноважень в інтересах громадянського суспільства;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Основними критеріями для класифікації державних службовців є:

- а) організаційно-правовий рівень державного органу, який приймає їх на роботу;
- б) обсяг і характер компетенції, притаманної цій посаді;
- в) роль і місце посади в структурі державного органу;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- г) правильні відповіді "б" і "в";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) усі відповіді правильні.

V. Просування по службі здійснюється шляхом:

- а) зайняття вищої посади на конкурсній основі;
- б) підвищення заробітної платні, преміювання державних службовців;
- в) присвоєння вищого рангу або в межах відповідної категорії посад, або у разі зайняття вищої посади;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ*Основна*

1. *Бабаєв В. М.* Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти: монографія / В. М. Бабаєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2010. - 306 с.
2. *Крегул І. Ю.* Правове забезпечення державного управління: Навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / І. Ю. Крегул. - К.: КНЕУ, 2005. - 208 с.
3. *Журавський В. С.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Журавський, В. О. Серьогін, Н. Ярмиш. – К.: Концерн «Видавничий Дім "Ін Юре"», 2003. – 672 с.
4. *Іжа М. М.* Організаційно-правові засади державного управління: навч. посіб. / М. М. Іжа, Т. І. Пахомова, Я. О. Різникова; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр., Каф. держ. упр. і місц. самоврядування. - О.: ОРІДУ НАДУ, 2008. - 310 с.
5. *Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»* від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // ВВР України, 1997, Ст.170.
6. *Закон України “Про місцеві державні адміністрації”* від 09.04.1999 №586-IV // ВВР України. - 1999. - №20-21. - Ст.190.
7. *Клюшниченко Є. Є.* Управління містом: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Є. Є. Клюшниченко; Київський національний ун-т будівництва і архітектури. - К.: КНУБА, 2003. - 260 с.
8. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р. Закон від 28.06. 1996 №254-к /97-ВР // ВВР України, 1996, №30, Ст.142.
9. *Кравченко В. В.* Муніципальне право України. Навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. – К.: Атіка, 2003. – 672 с.
10. *Лазор О. Д.* Територіальна організація влади в Україні: навч. посіб. / О. Д. Лазор [та ін.]; Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. - К.: Дакор, 2007. - 576 с.

11. *Малиновський В. Я.* Територіальна організація влади в Україні: концептуальні засади трансформації: монографія / В. Я. Малиновський. – Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2010. – 451 с.
12. *Наконечний В. В.* Управління містом: теоретико-методологічний вимір: монографія / В. В. Наконечний; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. - Х.: [б. в.], 2012. - 263 с.
13. *Регіональне управління: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. регіон. упр., місц. самоврядування та упр. містом; [авт.-упоряд.: Ю. В. Ковбасюк та ін.]; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. - К.: НАДУ, 2014. - 513 с.*
14. *Саханенко С. Є.* Територіальна організація влади в Україні: навч.-метод. посіб. / С. Є. Саханенко, М. П. Попов, О. І. Чебан; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон ін-т держ. упр. - О.: ОРІДУ НАДУ, 2011. - Ч. 1: Територіальні основи публічної влади в Україні. - 278 с.
15. *Територіальна організація влади в Україні: статус і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / уклад. О. М. Семьоркіна [та ін.]; ред. А. П. Заєць. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. - 928 с.*
16. *Управління сучасним містом: підручник / О. В. Берданова [та ін.]; ред. В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий; Національна академія держ. управління при Президентові України. - К.: НАДУ, 2008. - 632 с.*
17. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування: Навч. посіб. / В. В. Утвенко. - К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2015. - 234 с.

Додаткова

18. *Батанов О. В.* Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: Монографія / О. В. Батанов [За заг. ред. В. Ф. Погорілка]. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 512 с.
19. *Батанов О. В.* Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія / О. В. Батанов. – К.: Інститут держави і права імені В. М.

Корецького НАН України, 2001. – 260 с.

20. *Бедрій Р. Б.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні / Р. Б. Бедрій, С. Я. Бурда. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 124 с.

21. *Гошко А.* Оцінка діяльності місцевих органів самоврядування: монографія / А. Гошко. - К.: Видавництво УАДУ, 1998. - 154 с.

22. *Гошко А.* Стратегія і тактика планування діяльності органів місцевого самоврядування / А. Гошко. - К.: Видавництво УАДУ, 2000. - 180 с.

23. *Деля Ю. В.* Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики / Ю. В. Деля. – Донецьк, 2004. – 280 с.

24. Державне управління та державна служба: словник-довідник. Укладач О. Ю. Оболенський. - К.: КНЕУ, 2005. - 480 с.

25. *Ківалов С. В.* Адміністративне право України: навч. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Вид. 6-те, стер. - О.: Фенікс, 2012. - 399 с.

26. *Крупчан О. Д.* Організація виконавчої влади в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Крупчан Олександр Дмитрович; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х., 2013. - 40 с.

27. Організація місцевої влади в Україні: сучасний стан та перспективи: матеріали соціол. опитування та рек. міжнар. наук.-практ. конф. "Проблеми реформування місцевого самоврядування України в контексті наближення до європейських стандартів", м. Харків, 28 жовтня 2009 р. / Координатор проектів ОБСЄ в Україні, НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України; ред. кол. Ю. П. Битяк. - Х.: [НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування АПрН України], 2009. - 29 с.

28. *Саханенко С. Є.* Політичне управління містом в умовах самоврядування / С. Є. Саханенко; Українська академія держ. управління при Президентові України. Одеський філіал. - О.: ОФ УАДУ, 2001. - 380 с.

29. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика: навч. посіб. / В.

В. Утвенко. - К.: ДП "Вид. Дім "Персонал", 2011. - 140 с.

30. Швець *І. Ю.* Правове забезпечення державного управління в Україні: навч. посіб. / *І. Ю. Швець, Ю. Ю., Швець.* - Сімферополь: ДІАЙП, 2013. - 239 с.